

VĂN HÓA TRONG MỐI QUAN HỆ VỚI DU LỊCH TẠI TỈNH ĐẮK LẮK

CULTURE IN RELATION TO TOURISM IN DAK LAK PROVINCE

ĐỖ THỊ CƯỜNG^(*)

THÔNG TIN	TÓM TẮT
<p>Ngày nhận bài: 17-6-2025 Ngày biên tập xong: 23-6-2025 Ngày duyệt đăng: 30-7-2025 Mã số: TCKH52-14-2025 ISSN: 2525 – 2429</p> <p>Từ khóa: văn hóa; du lịch, Đắk Lắk; mối quan hệ giữa văn hóa và du lịch.</p> <p>Key words: culture; tourism, Dak Lak; the relationship between culture and tourism.</p>	<p><i>Văn hóa và du lịch có quan hệ chặt chẽ với nhau trong quá trình phát triển bền vững. Hiện nay, việc xác định du lịch văn hóa là thế mạnh, tỉnh Đắk Lắk đã và đang có bước tiến mới trong việc kết hợp hài hòa giữa phát triển du lịch với nhiệm vụ văn hóa, đặc biệt là việc giữ gìn, phát huy các giá trị văn hóa bản địa. Trong bài viết này, trên cơ sở tổng quan tài liệu thứ cấp, chúng tôi tập trung trình bày mối quan hệ biện chứng giữa văn hóa với du lịch tại tỉnh Đắk Lắk.</i></p> <p>ABSTRACT: Culture and tourism have a close relationship with each other in the process of sustainable development. Currently, having identified cultural tourism as a strength, Dak Lak Province has been making new strides in harmoniously combining tourism development with cultural missions, particularly in preserving and promoting indigenous cultural values. In this article, based on a review of secondary literature, we focus on presenting the dialectical relationship between culture and tourism in Dak Lak province.</p>

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Văn hóa là cội nguồn quan trọng của mỗi một quốc gia, dân tộc trong tiến trình phát triển bền vững. Đắk Lắk là nơi sinh sống của 49 dân tộc thiểu số, đây là một thế mạnh lớn, tạo ra lợi thế so với các địa phương khác. Văn hóa là nguồn tài nguyên vô giá, là môi trường và sức hấp dẫn để du lịch phát triển. Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng xác định “*Gắn phát triển văn hóa với phát triển du lịch, đưa du lịch thành một ngành kinh tế mũi nhọn, đồng thời bảo vệ, gìn giữ tài nguyên văn hóa cho các thế hệ mai sau*” [3]. Ngược lại, quá trình phát triển du lịch hiện nay đã và đang hướng tới mục tiêu phát triển bền vững, quá

trình đó góp phần tích cực vào nhiệm vụ giữ gìn, phát huy các giá trị văn hóa truyền thống. Hiện nay, “*Sự phát triển của ngành Du lịch đã và đang góp phần thúc đẩy chuyển dịch cơ cấu kinh tế và xuất khẩu tại chỗ; bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa, tài nguyên thiên nhiên; tạo nhiều việc làm, nâng cao đời sống nhân dân; đẩy mạnh quá trình hội nhập quốc tế, quảng bá hình ảnh đất nước, con người Việt Nam...*” [1]. Có thể thấy, du lịch là ngành kinh tế tổng hợp mang nội dung văn hóa sâu sắc.

Tỉnh Đắk Lắk ở trung tâm Tây Nguyên, có vị trí địa lý, vị trí chiến lược đặc biệt quan trọng trong phát triển kinh tế - xã hội và địa chính trị. Là nơi sinh sống chủ yếu các dân tộc

^(*) TS. Trường Đại học Bách Khoa, Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh, dothicuong@hcmut.edu.vn

tại chỗ như Ê Đê, M'Nông, Gia Rai, Ba Na, Xơ Đăng, Chăm, Lào, Khmer, Tày, Nùng, Mông, Thái, Kinh... tạo nên sự đa dạng về đời sống văn hóa, ẩm thực, lễ hội... Đặc biệt, Không gian văn hóa công chiêng Tây Nguyên được tổ chức UNESCO công nhận là kiệt tác truyền khẩu và di sản văn hóa phi vật thể của nhân loại. Đây là nguồn tài nguyên vô giá, là môi trường, sức hấp dẫn để du lịch phát triển. Việc nghiên cứu mối quan hệ giữa du lịch và văn hóa trong tiến trình phát triển bền vững tỉnh Đắk Lắk, giúp đánh giá thực trạng vấn đề cũng như gợi mở những giải pháp nhằm phát huy, củng cố, gắn kết chặt chẽ giữa văn hóa và du lịch trên địa bàn tỉnh.

2. NỘI DUNG

2.1. Quan điểm về văn hóa, du lịch

Quan điểm về văn hóa: Tùy vào cách tiếp cận khác nhau, ở nhiều ngành, lĩnh vực đưa ra những quan niệm khác nhau về văn hóa.

Theo Tổ chức văn hóa, khoa học và giáo dục Liên Hiệp quốc (UNESCO): *“Văn hóa là tổng thể sống động các hoạt động và sáng tạo trong quá khứ và trong hiện tại. Qua các thế kỷ, hoạt động sáng tạo ấy đã hình thành nên một hệ thống các giá trị, các truyền thống và thị hiếu - những yếu tố xác định đặc tính riêng của mỗi dân tộc”* [8].

Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, văn hóa giữ vị trí đặc biệt quan trọng trong tiến trình phát triển của dân tộc. *“Vi lễ sinh tồn cũng như mục đích của cuộc sống, loài người mới sáng tạo và phát minh ra ngôn ngữ, chữ viết, đạo đức, pháp luật, khoa học, tôn giáo, văn học, nghệ thuật, những công cụ cho sinh hoạt hàng ngày về mặc, ăn, ở và các phương thức sử dụng. Toàn bộ những sáng tạo và phát minh đó tức là văn hóa. Văn hóa là sự tổng hợp của mọi phương thức sinh hoạt cùng với biểu hiện của nó mà loài người đã sản sinh ra nhằm thích ứng những nhu cầu đời sống và đòi hỏi của sự sinh tồn”* [4, tr.458].

Định nghĩa văn hóa của Hồ Chí Minh giúp chúng ta hiểu một cách thấu đáo, đầy đủ hơn về

văn hóa. Suy cho đến cùng, mọi hoạt động của con người trước hết đều xuất phát từ “vi lễ sinh tồn cũng như mục đích của cuộc sống”, những hoạt động lao động sản xuất trải qua thời gian được lặp đi, lặp lại trở thành những thói quen, tập quán, con người chất lọc thành những chuẩn mực, những giá trị vật chất và tinh thần truyền từ đời này qua đời khác, tạo nên kho tàng quý giá mang bản sắc riêng của mỗi cộng đồng, dân tộc. Người nhấn mạnh, tương ứng với hai hình thức hoạt động cơ bản của con người là hoạt động sản xuất vật chất và hoạt động sản xuất tinh thần, văn hóa được thể hiện sâu sắc trên cả hai lĩnh vực là văn hóa vật chất và văn hóa tinh thần. Trong đó, văn hóa vật chất biểu hiện đầy đủ nhất ở lĩnh vực hoạt động sản xuất vật chất và toàn bộ kết quả của hoạt động này, như phương thức sản xuất, nhà ở, ẩm thực, trang phục truyền thống và những nhu cầu, vật dụng cần thiết trong đời sống hàng ngày như ăn, mặc, ở, đi lại... Trong văn hóa tinh thần đó là hoạt động ý thức, hoạt động sản xuất tinh thần cùng với toàn bộ kết quả của nó như hoạt động nhận thức, đạo đức, pháp luật, nghệ thuật, giáo dục đào tạo, tôn giáo tín ngưỡng... Tuy vậy, việc phân định hai lĩnh vực văn hóa vật chất và văn hóa tinh thần trên đây chỉ mang tính chất tương đối, bởi không một giá trị vật chất nào mà không mang trong nó những giá trị tinh thần tương ứng và không có giá trị tinh thần nào lại có thể tồn tại ngoài hình thức vật chất của nó.

Quan điểm về du lịch:

Theo Luật Du lịch 2017, *“Du lịch là các hoạt động có liên quan đến chuyến đi của con người ngoài nơi cư trú thường xuyên trong thời gian không quá 01 năm liên tục nhằm đáp ứng nhu cầu tham quan, nghỉ dưỡng, giải trí, tìm hiểu, khám phá tài nguyên du lịch hoặc kết hợp với mục đích hợp pháp khác”* [5]. Khái niệm du lịch theo Luật Du lịch 2017, tập trung vào nhu cầu của khách du lịch, nếu họ chỉ đi chuyển mà không có nhu cầu tham quan, nghỉ

dưỡng hay giải trí thì hoạt động này sẽ không được xem là du lịch. Những năm gần đây, quan điểm phát triển đưa du lịch trở thành ngành kinh tế mũi nhọn và hướng đến mục tiêu chung là phát triển bền vững được Đảng và Nhà nước đặt ra như một mục tiêu quốc gia. Việc phát triển hoạt động du lịch không chỉ đóng góp một phần lớn cho tăng trưởng kinh tế, mà còn góp phần vào việc bảo tồn văn hóa và tăng cường hội nhập quốc tế.

Tổ chức Du lịch Thế giới của Liên hợp quốc (UNWTO) đã cho thấy một quan điểm về du lịch. Tại Hội nghị về Du lịch và Lữ hành Quốc tế tại Rome vào năm 1963, tổ chức này cho rằng du lịch là những hoạt động được thực hiện bởi các cá nhân trong chuyến du lịch và lưu trú tại những nơi nằm ngoài nơi cư trú bình thường của họ trong thời gian không qua một năm liên tục cho các mục đích giải trí, kinh doanh và những hoạt động khác [10]. Theo định nghĩa này, du lịch không chỉ xuất phát từ nhu cầu tham quan, nghỉ dưỡng mà còn được khai thác ở khía cạnh chi tiêu. Nơi một người ở những khu vực khác đến và chi tiết cho các hoạt động tại địa phương sở tại.

Theo Nguyễn Văn Đính và cộng sự, “*Du lịch là một ngành kinh doanh bao gồm các hoạt động tổ chức hướng dẫn du lịch, sản xuất, trao đổi hàng hóa và dịch vụ của những doanh nghiệp, nhằm đáp ứng các nhu cầu về đi lại, lưu trú, ăn uống, tham quan, giải trí, tìm hiểu và các nhu cầu khác của khách du lịch. Các hoạt động đó đem lại lợi ích kinh tế chính trị - xã hội thiết thực cho nước làm du lịch và cho bản thân doanh nghiệp*” [6, tr.19-20].

2.2. Mối quan hệ giữa văn hóa với du lịch tại tỉnh Đắk Lắk

2.2.1. Vai trò của văn hóa trong du lịch tại tỉnh Đắk Lắk

Thứ nhất, văn hóa là nguồn tài nguyên, sức hấp dẫn để du lịch phát triển. Văn hóa với các di tích lịch sử - văn hóa, ẩm thực, lễ hội, phong tục, tập quán, tín ngưỡng, tôn giáo, văn

học, nghệ thuật... đã tạo thành sức hút, sức hấp dẫn để du lịch phát triển. Ngày nay, tài nguyên văn hóa là một trong những điều kiện và là đặc trưng cho phát triển du lịch của địa phương, vùng, quốc gia. Tài nguyên văn hóa không chỉ tạo ra môi trường và điều kiện cho du lịch phát sinh, phát triển, mà còn quyết định quy mô, thể loại, chất lượng và hiệu quả của hoạt động du lịch tại tỉnh Đắk Lắk. Là nơi sinh sống của 49 dân tộc anh em, Đắk Lắk là vùng đất đa văn hóa. Tỉnh Đắk Lắk có những di sản lớn, đó là Không gian Văn hóa công cộng Tây Nguyên, các giá trị kiến trúc truyền thống độc đáo như: Nhà Rông, nhà Dài, nhà Mồ...; các lễ hội truyền thống độc đáo (lễ hội Cồng chiêng, lễ Bỏ mả, lễ ăn cơm mới...); các giá trị văn hóa dân gian, các sử thi truyền miệng, các loại nhạc cụ dân tộc độc đáo. Ngoài ra, Đắk Lắk là tỉnh có nhiều ngành nghề thủ công truyền thống như: Nghề làm gốm, mộc, rèn, điêu khắc tượng nhà mồ, dệt thổ cẩm, mây tre đan, rượu cần... Đó không chỉ đơn thuần là những vật dụng phục vụ đời sống mà còn chứa đựng các giá trị văn hóa, thẩm mỹ, phong tục tập quán và tâm linh của người dân bản địa. Những giá trị văn hóa vật thể và phi vật thể đặc sắc của các dân tộc thiểu số tại chỗ ở đây là nguồn tài nguyên, tạo sức hấp dẫn đối với du khách du lịch. Hiện nay, Đắk Lắk không chỉ đặc biệt cảnh thiên nhiên kỳ vĩ, nét đặc sắc trong văn hóa bản địa, mà còn là thiên đường ẩm thực với nhiều món ăn truyền thống độc đáo của 49 dân tộc anh em. Chính văn hóa ẩm thực đã phản chiếu chân thực nhất bản sắc văn hóa của vùng đất, con người bản địa nơi đây. Những món ăn dân dã, gắn liền với đời sống người dân, nay trở thành sức hấp dẫn gắn kết du khách với mảnh đất này. Sự phong phú, đa dạng đó đã tạo sức hấp dẫn, sức hút đối với du khách khi chọn lựa khám phá và trải nghiệm Đắk Lắk. Từ việc thưởng thức vị ngon, hương vị độc đáo của món ăn, du khách được nghe những câu chuyện về nguyên liệu, cách chế biến, cho đến ý nghĩa

của các món ăn cũng mang đến những giá trị tinh thần, nâng cao sự thú vị cho chuyến đi của du khách. Theo Bà Nguyễn Thụy Phương Hiếu, Phó Giám đốc Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Đắk Lắk, “*âm thực là một trong những thế mạnh giúp Đắk Lắk đẩy mạnh phát triển du lịch bên cạnh voi, cà phê và rừng*” [13].

Thứ hai, văn hóa là nguồn lực tạo ra các sản phẩm du lịch, loại hình du lịch đặc sắc trên địa bàn tỉnh Đắk Lắk. Là địa phương sinh sống của 49 cộng đồng các dân tộc, Đắk Lắk đã tạo nên bức tranh văn hóa đa sắc màu. Mỗi dân tộc đều có bản sắc văn hóa và phong tục tập quán riêng tạo nên sự đa dạng, phong phú về văn hóa bản địa. “*Tỉnh Đắk Lắk có nền văn hóa lâu đời, đa dạng và độc đáo, đặc biệt, nền văn học dân gian ở đây phát triển từ sớm, là món ăn tinh thần thường nhật trong tâm thức người dân, tiêu biểu là các dòng truyện thần thoại, sử thi, truyện cười, cổ tích, ngụ ngôn,...; thể hiện nhân sinh quan, thế giới quan, cách hiểu sâu sắc, những cảm xúc, tâm tư, hoài bão của đồng bào các dân tộc. Nhiều hình ảnh đẹp, tráng lệ trong các bản sử thi hùng tráng, như các bộ (khan), Đăm Săn, Xing Nhã, Dam Di,... đã trở thành niềm tự hào, kết tinh trí tuệ của người dân Đắk; là viên ngọc quý trong kho tàng văn học dân gian Việt Nam*” [14]. Theo Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch, “*toàn tỉnh hiện nay có 74 lễ hội (cấp tỉnh, cấp huyện và cấp xã), bao gồm 6 lễ hội văn hóa, 41 lễ hội dân gian, 21 lễ hội truyền thống, 3 lễ hội cổ truyền, 1 lễ hội ngành nghề và 2 lễ hội du nhập nước ngoài*” [15]. Chính sự đa dạng, đặc sắc về văn hóa bản địa đã tạo điều kiện, là “*mảnh đất màu mỡ*” để phát triển các loại hình du lịch như du lịch cộng đồng, du lịch văn hóa, du lịch lễ hội... Bà Nguyễn Thụy Phương Hiếu, Phó Giám đốc Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh chia sẻ, “*cùng với sự ưu đãi về cảnh quan thiên nhiên, nét đặc sắc trong văn hóa truyền thống của các dân tộc sinh sống trên địa bàn được xác định là nền tảng chính trong định hướng*

phát triển du lịch bền vững của tỉnh. Trước hết là khai thác lợi thế có sẵn để phát triển du lịch cộng đồng. Hiện nay, trên toàn tỉnh trong số 16 buôn được địa phương quy hoạch hỗ trợ phát triển du lịch cộng đồng, đã có 5 buôn được công nhận và 2 buôn chuẩn bị công bố vào đầu năm 2025. Mỗi buôn mang màu sắc riêng từ cảnh quan, nếp sống, sinh hoạt, lưu trú, giúp du khách có những trải nghiệm khác nhau trong hành trình tham quan du lịch. Với sự tham gia tích cực của người dân, sự hỗ trợ từ các cơ quan chức năng, du lịch cộng đồng ở Đắk Lắk đang dần hình thành những điểm nhấn riêng, tạo thêm sản phẩm du lịch phong phú. Từ đó, góp phần thúc đẩy phát triển du lịch, tạo việc làm, tăng thu nhập và cải thiện đời sống của người dân” [15].

Thứ ba, văn hóa kích thích sự sáng tạo của con người trong quá trình phát triển du lịch. Văn hóa có vai trò là nền tảng tinh thần của xã hội. Trong đời sống xã hội, văn hóa chính là sự hiểu biết, tài năng, trí tuệ, đạo đức, lối sống, tình cảm, thẩm mỹ... của con người và cộng đồng dân tộc trong quan hệ hài hòa với tự nhiên và xã hội. Văn hóa được thấm thấu trong các vật thể, được biểu hiện trong các tác phẩm văn hóa, nghệ thuật, phong tục tập quán, lối sống, cốt cách và truyền thống... tạo nên bản sắc văn hóa, cội nguồn sức mạnh của một quốc gia, dân tộc. Văn hóa hiện diện trong tất cả các mặt, các yếu tố cấu thành đời sống của con người và xã hội nơi đây. Văn hóa chi phối, chỉ đạo, định hướng con người và xã hội hoạt động; là cái quyết định đến bản chất, đặc trưng cơ bản nhất cho sự tồn tại và phát triển ngày càng tiến bộ của con người Đắk Lắk. Có thể thấy, văn hóa là yếu tố tinh thần - bộ phận vững chắc, dựa trên đó các bộ phận khác, các yếu tố khác của xã hội tồn tại, vận động và phát triển. Văn hóa được biểu hiện thành sức sống, sự sáng tạo, phát triển, sức mạnh tiềm tàng và bản lĩnh cốt cách của con người Đắk Lắk. “*Văn hóa phản ánh và thể hiện một cách tổng quát, sống động*

mọi mặt của cuộc sống (của mỗi cá nhân và các cộng đồng) diễn ra trong quá khứ cũng như đang diễn ra trong hiện tại; qua hàng bao thế kỷ đã cấu thành nên một hệ thống các giá trị, truyền thống và lối sống mà trên đó từng dân tộc tự khẳng định bản sắc riêng của mình” [9, tr.208]. Tóm lại, văn hóa len lỏi và ảnh hưởng trên tất cả các khía cạnh của đời sống xã hội và du lịch. “... Văn hóa không chỉ là nghệ thuật, là biểu diễn, là văn học, mà văn hóa còn là tâm thức của con người, là hạnh phúc của mỗi dân tộc. Trong du lịch, văn hóa là tinh hoa, là trí tuệ tâm cao, nó chứa đựng cả giá trị vật chất và tinh thần” [12].

2.2.2. Vai trò của du lịch trong văn hóa tại tỉnh Đắk Lắk

Thứ nhất, du lịch là một ngành kinh tế quan trọng góp phần tăng trưởng GDP của tỉnh Đắk Lắk nói chung và trực tiếp đóng góp, tạo điều kiện cơ sở vật chất cho phát triển văn hóa nói riêng. Là một trong những ngành kinh tế mũi nhọn của nền kinh tế quốc dân, sự tăng trưởng của ngành du lịch, đã góp phần tích cực vào việc thực hiện nghĩa vụ và trách nhiệm của ngành đối với tăng trưởng kinh tế - xã hội nói chung và giữ gìn, phát huy các giá trị văn hóa truyền thống nói riêng. Theo Sở Văn hóa Thể thao và Du lịch tỉnh Đắk Lắk: “Năm 2023 là năm khởi sắc đối với Du lịch Đắk Lắk, khi đón 1.160.000 lượt khách, đạt 110% so với kế hoạch, tăng 16% so cùng kỳ 2022 (trong đó khách trong nước ước đón 1.136.000 lượt, đạt 109% so với kế hoạch; khách quốc tế 30.000 lượt, đạt 201% so với kế hoạch); năm 2024, tổng doanh thu từ du lịch tại Đắk Lắk tăng hơn 21% so với năm 2023. Năm 2024, ngành du lịch Đắk Lắk đã đón 1,5 triệu lượt khách; tổng thu từ du lịch toàn tỉnh Đắk Lắk đạt 1.255 tỷ đồng. Lượng khách quốc tế đến Đắk Lắk cũng tăng hơn 34% so với năm trước. Trong quý I năm 2025, Đắk Lắk ghi nhận khoảng 700.000 lượt khách du lịch đến địa phương. Trong khi đó doanh thu vượt mốc 600 tỷ đồng, gần gấp đôi so với cùng kỳ 2024, đánh

dấu sự tăng trưởng tích cực của ngành trong những tháng đầu năm” [7]. Trong năm 2025 với hai sự kiện nổi bật là Lễ hội Cà phê Buôn Ma Thuật lần thứ 9 cùng chuỗi hoạt động kỷ niệm 50 năm Chiến thắng Buôn Ma Thuật (10-3-1975). Đây là hai sự kiện tiêu biểu đã trở thành sức hút, sự hấp dẫn đối với ngành du lịch, góp phần thu hút đông đảo du khách đến với địa phương trong thời gian qua. Lễ hội Cà phê Buôn Ma Thuật lần thứ 9 năm 2025 thu hút khác du lịch đến địa phương. “Trong 700.000 lượt khách du lịch đến tỉnh, có 683.500 lượt khách nội địa, tăng 81,34% so cùng kỳ 2024; khách quốc tế 16.500 lượt khách, tăng 104,31% so với cùng kỳ 2024” [7]. Kết quả này phản ánh nỗ lực không ngừng trong việc làm mới sản phẩm, khai thác sâu bản sắc văn hóa tỉnh Đắk Lắk nói riêng và bản sắc Tây Nguyên nói chung để phát triển du lịch bền vững.

Du lịch phát triển góp phần thúc đẩy các ngành kinh tế khác cùng phát triển, trong đó có văn hóa, đặc biệt là phát triển du lịch văn hóa tại địa phương. Du lịch là một ngành kinh tế tổng hợp bởi các sản phẩm du lịch được tạo ra không chỉ đơn thuần là của ngành du lịch mà còn là sự phối kết hợp của nhiều ngành, nhiều lĩnh vực khác nhau trong nền kinh tế. Du lịch phát triển đã thúc đẩy số lượng và chất lượng sản phẩm các ngành như: Công nghiệp, nông nghiệp, dịch vụ, xây dựng, giao thông vận tải, hàng không, tài chính, ngân hàng, đặc biệt là văn hóa... không ngừng phát triển. Đồng thời du lịch phát triển mở ra một thị trường tiêu thụ hàng hóa ngày càng rộng lớn cho nền sản xuất xã hội, nhất là giải quyết vấn đề đầu ra các sản phẩm thủ công mỹ nghệ của văn hóa, góp phần bảo tồn, phát huy các giá trị văn hóa truyền thống dân tộc. Du lịch phát triển tạo ra điều kiện để khách du lịch tìm hiểu thị trường, ký kết các hợp đồng về sản xuất kinh doanh tận dụng được cơ sở vật chất - kỹ thuật của các ngành kinh tế khác. Hệ thống mạng lưới giao thông công cộng, khách sạn, nhà hàng, khu nghỉ dưỡng, các trung

tâm giải trí, thể thao, thông tin liên lạc... ngày càng hoàn thiện và phát triển.

Có thể thấy, thời gian qua du lịch tỉnh Đắk Lắk đã có những đóng to lớn trong công cuộc phát triển kinh tế - xã hội của tỉnh nói chung và của khu vực Tây Nguyên nói chung. Những đóng góp thiết thực của ngành du lịch đã đó góp phần tạo điều kiện, tăng mức đầu tư cơ sở hạ tầng, nguồn vốn cho các ngành, lĩnh vực tại địa phương phát triển, trong đó có đầu tư phát triển cho văn hóa. Những kết quả đạt được trong quý I năm 2025 của ngành du lịch đánh dấu tín hiệu tích cực đối với Đắk Lắk trong nỗ lực phát triển các sản phẩm mới, chú trọng khai thác các nét đặc sắc riêng trong văn hóa cao nguyên. Đó là sự thành công trong việc kết hợp khai thác hiệu quả các giá trị đặc sắc của văn hóa bản địa vào phát triển du lịch.

Thứ hai, du lịch phát triển góp phần tích cực vào việc giải quyết đầu ra các sản phẩm thủ công truyền thống, từ đó hỗ trợ cải thiện, nâng cao đời sống kinh tế - xã hội của người dân tại địa phương cũng như giữ gìn và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống. Du lịch phát triển góp phần chuyển đổi sinh kế, nâng cao thu nhập cho cộng đồng các dân tộc tham gia vào chuỗi du lịch tại địa phương. Là nơi cư trú của 49 dân tộc anh em, mỗi dân tộc có những giá trị di sản văn hóa khác nhau đã tạo thành một kho tàng văn hóa đặc sắc nhất trong cả nước. Đắk Lắk là tỉnh có nhiều ngành nghề thủ công truyền thống như: nghề làm gốm, mộc, rèn, điêu khắc tượng nhà mồ, dệt thổ cẩm, mây tre đan, rượu cần... Đó không chỉ đơn thuần là những vật dụng phục vụ đời sống mà còn chứa đựng giá trị văn hóa, thẩm mỹ, phong tục tập quán và tâm linh của cư dân bản địa. Đây chính là tiềm năng để phát triển loại hình du lịch văn hóa cộng đồng, du lịch trải nghiệm làng nghề, du lịch tìm hiểu bản sắc văn hóa tộc...

Việc kết hợp giữa phát triển du lịch với văn hóa đã giải quyết đầu ra các sản phẩm thủ công truyền thống của các dân tộc thiểu số tại

địa phương. Việc kết hợp giữa phát triển du lịch với văn hóa, đã trực tiếp gắn kết giữa vấn đề sinh kế với việc phát triển văn hóa ở Đắk Lắk hiện nay. Đây là việc làm hết sức ý nghĩa giúp thúc đẩy duy trì và phát triển các ngành nghề thủ công truyền thống của các dân tộc tại địa phương. Thời gian qua, hiện thực hóa Nghị quyết 08/2021/NQ-HĐND ngày 13-8-2021 về Hỗ trợ phát triển du lịch cộng đồng tại các thôn, buôn đồng bào dân tộc thiểu số trên địa bàn tỉnh Đắk Lắk, giai đoạn 2021-2025, được xác định là điểm nhấn để du lịch cộng đồng tại Đắk Lắk phát triển. Tỉnh Đắk Lắk đã lựa chọn các thôn, buôn đồng bào dân tộc thiểu số để tập trung hỗ trợ phát triển du lịch cộng đồng. Đây là buôn có đồng đồng bào dân tộc thiểu số sinh sống, còn duy trì các hình thức biểu diễn nghệ thuật, các lễ hội truyền thống của địa phương, có điểm tham quan lịch sử, văn hóa, tín ngưỡng và có đặc sản ẩm thực của người đồng bào.

Việc phát triển du lịch gắn với nhiệm vụ bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa đã trở thành một hướng đi mới được tỉnh tập trung thực hiện. Các mô hình du lịch cộng đồng, dịch vụ du lịch homestay đã được đầu tư, phát triển ở một số buôn làng tại thành phố Buôn Ma Thuột, huyện Lắk và Buôn Đôn. Có thể thấy, mối quan hệ biện chứng giữa du lịch và văn hóa trong quá trình phát triển. Theo bà Nguyễn Thụy Phương Hiếu - Phó Giám đốc Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch Đắk Lắk: “làng nghề “sống” được nhờ du lịch và ngược lại du lịch phát triển hơn nhờ khai thác giá trị văn hóa, lịch sử từ mỗi làng nghề truyền thống. Phát triển du lịch gắn với phát triển làng nghề truyền thống đang thu hút ngày càng nhiều du khách. Bên cạnh những lợi ích về kinh tế, xã hội, loại hình du lịch này còn góp phần bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa và giữ gìn bản sắc dân tộc địa phương” [15].

Thứ ba, phát triển du lịch, đặc biệt thông qua các loại hình du lịch, góp phần quảng bá hình ảnh, tăng cường giao lưu văn hóa giữa văn

hóa bản địa với các nền văn hóa trong khu vực và trên thế giới, từ đó gián tiếp giữ gìn và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống bản địa tại tỉnh Đắk Lắk. Thông qua du lịch, văn hóa được giới thiệu, quảng bá, phát huy và có thêm những điều kiện để giao lưu phát triển. Bởi, việc giao lưu, hấp thụ giữa các nền văn hóa là cách thức để nuôi sống và phát triển chính các nền văn hóa. Đúng như C. Mác và Ph. Ăngghen đã khẳng định: *“Thay cho tình trạng cô lập trước kia của các địa phương và dân tộc vẫn tự cung tự cấp, ta thấy phát triển những quan hệ phổ biến, sự phụ thuộc phổ biến giữa các dân tộc. Mà sản xuất vật chất đã như thế thì sản xuất tinh thần cũng không kém như thế. Những thành quả của hoạt động tinh thần của một dân tộc trở thành tài sản chung của tất cả các dân tộc. Tính chất đơn phương và phiến diện dân tộc ngày càng không thể tồn tại được nữa; và từ những nền văn học dân tộc và địa phương, muôn hình muôn vẻ, đang nảy nở ra một nền văn học toàn thế giới”* [2, tr.602]. Chính vì thế, việc giao thoa, hấp thụ giữa các nền văn hóa là xu hướng khách quan trong quá trình tồn tại và phát triển.

Bên cạnh đó, quá trình phát triển du lịch tạo điều kiện cho người dân mở mang, tăng cường sự hiểu biết về lịch sử truyền thống, văn hóa, phong tục, tập quán, đạo đức... tại địa phương. Thông qua các hoạt động du lịch, cộng đồng dân cư tại địa phương nhận thức ngày một sâu sắc hơn việc bảo tồn và phát huy văn hóa địa phương, góp phần khai thác, bảo vệ và phát triển văn hóa dân tộc... Cũng nhờ doanh thu từ hoạt động du lịch bằng việc khai thác di sản văn hóa được sử dụng một phần cho việc tu bổ di tích, chỉnh lý các bảo tàng, đồng thời khôi phục nhiều làng nghề truyền thống, đặc biệt là các làng dệt thổ cẩm... biến chúng trở thành hàng hóa bán cho khách tham quan. Việc phát triển thị trường kinh tế du lịch tạo điều kiện để mở rộng giao lưu văn hóa với bạn bè quốc tế, tăng cường sự hiểu biết và mở rộng tầm nhìn,

học hỏi kinh nghiệm giữa các nước, trong khu vực và quốc tế. Thông qua hoạt động du lịch giúp tỉnh Đắk Lắk quảng bá hình ảnh mình trên trường quốc tế.

Cũng chính sự phát triển của sản phẩm du lịch cộng đồng, góp phần làm tăng tính tự giác của cư dân địa phương trong việc bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa vốn có. Bởi chỉ khi giữ lại được những nét văn hóa đặc trưng riêng biệt, người dân địa phương mới có thể phát triển chúng thành sản phẩm du lịch để cung cấp cho du khách, qua đó duy trì sinh kế và cải thiện thu nhập. Bà H'Yam Bkrông - Giám đốc Hợp tác xã Dệt thổ cẩm Tong Bông thành phố Buôn Ma Thuột cho hay, đây chính là dịp để giao lưu và giới thiệu sản phẩm thổ cẩm của người Êđê nói chung và của hợp tác xã nói riêng đến với mọi người. Nghệ nhân tạc tượng Y Thái (xã Ea Tu, thành phố Buôn Ma Thuột) hy vọng, thông qua việc chiêm ngưỡng, thưởng thức màn tạc tượng sẽ hiểu thêm về văn hóa truyền thống và lan tỏa những điều tốt đẹp trong cuộc sống. Theo chị H' Ter, với việc thường xuyên tiếp đón các đoàn khách du lịch ghé thăm buôn làng, bà con đã dần thay đổi cách nghĩ, cách làm, tự tin hơn khi giới thiệu và quảng bá những nét đẹp trong văn hóa, sinh hoạt hằng ngày của dân tộc mình. *“Người dân thì được mở mang kiến thức và tham gia nhiều hoạt động trải nghiệm nên tinh thần của mỗi người và của cộng đồng thấy có tiến bộ. Khi tham gia nhiều hoạt động thì mọi người thấy rất vui”* [15]. Tuy vậy, điều quan trọng nhất hiện nay là tạo dựng một hệ sinh thái du lịch bền vững, trong đó mọi người dân đều được hưởng lợi từ du lịch. Đó không chỉ là lợi ích kinh tế, mà còn là sự trân trọng văn hóa bản địa, tạo niềm tự hào cho cộng đồng cư dân. *“Chúng tôi không hướng đến việc ‘làm du lịch cho khách’, mà xây dựng sản phẩm du lịch vì cộng đồng, cho cộng đồng và với cộng đồng. Khi người dân cảm thấy được bảo vệ, được lắng nghe, được tôn vinh trong chính bản sắc*

của mình, họ sẽ là những người làm du lịch tuyệt vời nhất” [11].

Để phát huy mối quan hệ giữa văn hóa và du lịch trong quá trình phát triển bền vững tại tỉnh Đắk Lắk, cần tập trung vào những giải pháp sau:

Thứ nhất, nâng cao nhận thức xã hội, người dân, đặc biệt là đồng bào các dân tộc thiểu số về vai trò, mối quan hệ chặt chẽ giữa phát triển du lịch với văn hóa. Việc nhận thức đúng đắn vị trí, vai trò của du lịch là ngành kinh tế dịch vụ tổng hợp, có tính liên ngành, liên vùng, xã hội hóa cao và mang nội dung văn hóa sâu sắc, không chỉ có đóng góp quan trọng vào phát triển kinh tế, tạo việc làm, chuyển dịch cơ cấu kinh tế và tạo động lực cho các ngành, lĩnh vực khác phát triển, mà đây còn là cơ sở, điều kiện để phát triển văn hóa nói chung và bảo tồn, phát huy các giá trị văn hóa truyền thống bản địa tại tỉnh Đắk Lắk nói riêng. Nghị quyết số 08-NQ/TW, ngày 16-1-2017, của Bộ Chính trị, về “Phát triển du lịch trở thành ngành kinh tế mũi nhọn” đã nhấn mạnh quan điểm phát triển du lịch bền vững trong mối quan hệ với nhiệm vụ bảo tồn, phát huy các di sản văn hóa và giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc,... Và Nghị quyết số 82/NQ-CP ngày 18-5-2023 về nhiệm vụ, giải pháp chủ yếu đẩy nhanh phục hồi, tăng tốc phát triển du lịch hiệu quả, bền vững, hướng đi phát huy giá trị văn hóa vật thể và phi vật thể tham gia vào phát triển du lịch mang đậm bản sắc văn hóa Việt Nam, đã nhấn mạnh đầu tư phát triển công nghiệp văn hóa trong đó coi trọng du lịch văn hóa.

Thứ hai, phát huy hiệu quả việc tăng cường vấn đề liên kết, hợp tác giữa các chủ thể trong quá trình kết hợp phát triển du lịch và văn hóa. Để khai thác hiệu quả nguồn tài nguyên

văn hóa bản địa vào phát triển du lịch, cần phải có sự phối hợp giữa cơ quan Nhà nước, các công ty du lịch, lữ hành, các nhà nghiên cứu văn hóa và chính bản thân đồng bào dân tộc thiểu số tại địa phương. Trong quá trình đó, cần có sự chia sẻ lợi ích một cách hài hòa, hợp lý giữa các chủ thể tham gia vào chuỗi du lịch. Việc chia sẻ hợp lý, công bằng lợi ích giữa các chủ thể tham gia sẽ tác động tích cực, tạo động lực cho các chủ thể tham gia.

Thứ ba, phát triển truyền thông, quảng cáo hình ảnh con người, văn hóa bản địa đến các du khách trong và ngoài nước. Thông qua các lễ hội lớn của địa phương mà điển hình là Lễ hội Cà phê Buôn Ma Thuật - là một sự kiện văn hóa lớn, thu hút hàng nghìn du khách, góp phần không chỉ quảng bá hình ảnh cà phê Đắk Lắk mà quảng cáo con người, văn hóa bản địa đến với du khách. Tăng cường công tác thông tin, tuyên truyền qua các phương tiện thông tin đại chúng, cổng thông tin điện tử các cơ quan, ban, ngành. Bên cạnh đó, việc định vị thương hiệu điểm đến bằng những sản phẩm độc đáo, hấp dẫn gắn với văn hóa là một giải pháp hiệu quả trong thời gian tới tại tỉnh Đắk Lắk.

3. KẾT LUẬN

Văn hóa và du lịch có mối quan hệ chặt chẽ, hỗ trợ và bổ sung cho nhau trong quá trình phát triển. Văn hóa chính là nguồn tài nguyên, tiềm lực, sức hấp dẫn để du lịch phát triển. Ngược lại, du lịch phát triển đã tạo những điều kiện, cơ sở vật chất cho quá trình phát triển văn hóa nói chung và việc giữ gìn, phát huy các giá trị văn hóa truyền thống tại tỉnh Đắk Lắk nói riêng. Việc kết hợp hài hòa giữa nhiệm vụ bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa truyền thống gắn với phát triển du lịch đã trở thành một hướng đi mới tại tỉnh Đắk Lắk hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

[1] Bộ Chính trị (2017), *Nghị quyết 08-NQ/TW về phát triển du lịch trở thành ngành kinh tế mũi nhọn*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.

- [2] C. Mác và Ph. Ăngghen (1995), *Toàn tập*, tập 4, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [3] Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, tập 1, Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội.
- [4] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 3, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [5] Quốc hội (2017), *Luật Du lịch số 09/2017/QH14 ngày 19 tháng 6 năm 2017*, Hà Nội.
- [6] Phạm S (2018), *Du lịch canh nông tạo đột phá tăng trưởng ngành du lịch Lâm Đồng trong xu thế hội nhập quốc tế*, *Tạp chí Cộng sản*.
- [7] Ủy ban nhân dân tỉnh Đắk Lắk (2025), *Báo cáo kinh tế - xã hội 6 tháng đầu năm 2025*, Đắk Lắk.
- [8] UNESCO (1989), *Tạp chí Người đưa tin UNESCO*, số 11.
- [9] *Về lãnh đạo quản lý văn học nghệ thuật trong công cuộc đổi mới* (2001), Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [10] Naudé, W., and Saayman, A (2004), *The determinants of tourist arrivals in Africa: a panel data regression analysis*, *International Conference, Centre for the Study of African Economies, University of Oxford, UK*, 22-24.
- [11] Hương Anh (2025), *Đắk Lắk phát triển du lịch từ chiều sâu sản phẩm*, <https://baovanhoa.vn/du-lich/dak-lak-phat-trien-du-lich-tu-chieu-sau-san-pham-134033.html>, ngày truy cập: 12-6-2025.
- [12] Cục Du lịch Quốc gia Việt Nam (2017), *Văn hóa với du lịch trong thế giới hội nhập*, <https://vietnamtourism.gov.vn/post/23031>, ngày truy cập: 5-6-2025.
- [13] Cục Du lịch Quốc gia Việt Nam (2024), *Đắk Lắk khai thác giá trị văn hóa ẩm thực gắn với phát triển du lịch*, <https://vietnamtourism.gov.vn/post/59147>, ngày truy cập: 5-6-2025.
- [14] Nguyễn Ngọc Hà, Nguyễn Tất Trường (2024), *Tỉnh Đắk Lắk: Từ vị thế địa lý đặc biệt quan trọng và truyền thống lịch sử, giá trị văn hóa đến khát vọng, tầm nhìn, phương hướng phát triển bền vững trong tương lai*, https://www.tapchiconsan.org.vn/web/guest/van_hoa_xa_hoi/-/2018/950502/view_content#, ngày truy cập: 10-6-2025.
- [15] Xiu (2025), *Tạo dấu ấn riêng cho các điểm đến du lịch cộng đồng ở Đắk Lắk*, <https://vov.vn/du-lich/tao-dau-an-rieng-cho-cac-diem-den-du-lich-cong-dong-o-dak-lak-post1146558.vov>, ngày truy cập: 10-6-2025.